

[discriminatiewijzer.nl]
{ Rotterdam Inclusivity Project } (2025)

[TITLE] **Rotterdam Tegen
Moslimdiscriminatie**

[AUTEURS] Prof.dr. Peter Scholten,
Dr. Asya Pisarevskaya,
PhD Adham Aly
Erasmus Universiteit Rotterdam

[INLEIDING]

Moslimdiscriminatie is een van de vormen van discriminatie die expliciet genoemd worden door het Rotterdamse college van Burgmeester en Wethouders in haar coalitieprogramma, naast racisme, seksisme, antisemitisme en haat tegen lhbtqia+. Ook in de beleidsnota's Rotterdam Tegen Racisme en Samenleven in Een Stad wordt moslimdiscriminatie expliciet benoemd. Daarin wordt ook de wens geuit om tot een beter beeld te komen en een betere registratie van moslimdiscriminatie, zowel bij de antidiscriminatievoorziening RADAR-Discriminatie.nl als bij de politie.

Er is steeds meer aandacht voor moslimdiscriminatie. Dit komt ook door ontwikkelingen in de landelijke politiek, waarbij het nationale migratiedebat steeds vaker ook een debat over de Islam is geworden (Lucassen en Lucassen 2020). De discussie over de incidenten van november 2024 in Amsterdam spelen daarbij ook een rol. Ook vanuit onderzoek wordt al jaren gewezen op de urgentie van moslimdiscriminatie (Andriessen et.al. 2020, FRA 2024).

Maar welke stappen kunnen worden ondernomen om deze agendering van moslimdiscriminatie om te zetten in een beleidsagenda? Deze policy brief heeft als doel een eerste verkenning te bieden van wat bekend is over moslimdiscriminatie in Rotterdam en welke beleidsvragen daarbij komen kijken. Dit zal een aanzet zijn voor nader onderzoek in het Rotterdam Inclusivity Project in 2025, waarbij moslimdiscriminatie als een van de centrale onderwerpen is gedefinieerd. Ook zullen we een bijdrage leveren al aan de formulering van een beleidsagenda; wat kan Rotterdam doen tegen moslimdiscriminatie? Het is belangrijk ook aandacht te besteden aan hoe moslimdiscriminatie gedefinieerd wordt. Er worden in de literatuur en in het maatschappelijke debat verschillende woorden door elkaar heen gebruikt, zoals moslimhaat, islamofobie, en moslimdiscriminatie. Wij kiezen ervoor om de term moslimdiscriminatie te gebruiken, waarbij het gaat om het 'anders behandelen, uitsluiten of achterstellen van individuen of groepen op basis van hun (vermeende) islamitische geloof' (Butter, Van Oordt en Van der Valk, 2021).

Moslimhaat kan gezien worden als een bron van moslimdiscriminatie. Islamofobie duidt moslimdiscriminatie in meer psychologische termen, wat verband houdt met ongegronde angst, waardoor de moslimgemeenschap wordt gezien als een angstaanjagende factor. Bovendien richt islamofobie zich alleen op het religieuze aspect, terwijl islamhaat en moslimdiscriminatie ook discriminatie behelzen tegen individuen die als moslim worden gezien, en daardoor een etnische en raciale dimensie toevoegen (Malik 2019, Irfan 2021).

[AGENDERING VAN EEN URGENT PROBLEEM]

Onderzoek wijst al jaren consistent op deurgentie van tegengaan van moslimdiscriminatie. Het SCP liet nog in 2020 zien dat moslims in Nederland een van de categorieën vormen die zich het vaakst negatief bejegend voelen en het vaakst ongelijke behandeling ervaren ([Andriessen et.al. 2020](#)). Dat geldt ook voor groepen waarvan verwacht kan worden dat ze op basis van etnische afkomst een aanzienlijk aandeel Nederlandse moslims bevatten, zoals de Marokkaanse en Turkse Nederlanders. Meer dan de helft van de moslims in Nederland zou discriminatie ervaren, wat meer dan het dubbele is als bij Christelijke en niet-gelovige Nederlanders (ibid: 161). Wanneer ook situaties mee worden genomen waarbij nog enige twijfel is of er wel sprake was van discriminatie, zou het zelfs om meer dan twee-derde van de Nederlandse moslims gaan. Samen met etniciteit vormt geloof daarmee bij Nederlandse moslims verreweg de belangrijkste grond voor discriminatie.

Opvallend is voorts dat de discriminatie ook breed wordt ervaren, dus op meerdere gebieden (ibid, [Butter 2024](#)). Het SCP spreekt hierbij ook wel van ‘chronische’ discriminatie. Het gaat volgens Butter (2024) onder meer op discriminatie op de arbeidsmarkt (bij sollicitaties, praktijktesten), onderwijs (onder advisering, stereotypering, stagediscriminatie), huisvesting, in de publieke ruimte (woonwijken, sportomgevingen, openbaar vervoer, winkel), maar ook op internet.

Het meest recente politieonderzoek naar discriminatie in Nederland bevestigt het beeld dat door het SCP wordt geschetst (Movisie 2024). Bovendien wordt aangegeven dat moslimdiscriminatie sinds 2021 naar verluid is toegenomen. Van de 272 meldingen van religieuze discriminatie hadden 255 betrekking op moslimdiscriminatie (94%). De politie bevestigt dat de meldingen zowel religieus (waargenomen) lidmaatschap als fysieke kenmerken combineren, wat de intersectionaliteit van de kwestie benadrukt: “het is niet alleen de afkomst, en het is niet alleen de religie, maar de specifieke combinatie van niet-westerse afkomst met een islamitische religie die de basis vormt voor discriminatie” (pagina 26, 2024). Een voorbeeld hiervan is de hoge mate van meldingen van vrouwen die een religieuze hoofddoek dragen.

Ook bij antidiscriminatievoorzieningen is het aantal meldingen van moslimdiscriminatie sterk toegenomen (zie [discriminatie.nl](#)). Daarnaast bevestigen recente rapporten van de Europese Unie Agency for Fundamental Rights (2024) de urgentie van de zaak: volgens hun statistieken heeft 50% van de Nederlandse moslims in het afgelopen jaar discriminatie ervaren (het Europese gemiddelde is 38%).

[Moslim-discriminatie in Rotterdam]

Er is over de specifieke situatie in Rotterdam maar beperkt informatie beschikbaar, vooral omdat er geen directe registratie op moslimdiscriminatie plaats vindt. Wel laten analyses van de antidiscriminatievoorzieningen zien dat van de Rotterdamse meldingen van discriminatie op basis van godsdienst (9%) het in 63% van de gevallen om moslimdiscriminatie gaat. Er is dus geen reden om te denken dat Rotterdam afwijkt van het bredere patroon in Nederland. Ook laten data uit het Rotterdamse Wijkprofiel en de Omnibus enquête zien dat groepen die op basis van etnische achtergrond vaak als moslims gezien worden, hoog vertegenwoordigd zijn in cijfers over discriminatie ervaring. Het Wijkprofiel 2023 laat zien dat Turkse en Marokkaanse Rotterdamers meer discriminatie ervaren (32%) in vergelijking met de 18% voor de gemiddelde Rotterdamse bevolking. Wanneer we verder kijken naar de demografie, zien we twee verschillende trends tussen vrouwen en mannen. Moslimvrouwen boven de 35 jaar vertonen een sterk hogere score wat betreft ervaren discriminatie, 27%, vergeleken met 14%, terwijl ze relatief dicht bij elkaar scoren in alle andere leeftijdsgroepen (onder de 18 jaar en tussen de 18-35 jaar). Mannen daarentegen vertonen consequent hogere scores in elke leeftijdsgroep: onder de 18 jaar, 39% versus 14%, tussen de 18 en 35 jaar, 35% versus 21%, boven de 35 jaar, 29% versus 13%. Dit suggereert over het algemeen dat Islamitische mannen meer systematische discriminatie ervaren.

Daarnaast laat Wijkprofiel-gegevens zien hoe verschillende contextfactoren en persoonlijke kenmerken een verband houden met discriminatie-ervaringen. Laag vertrouwen is systematisch positief gecorreleerd met hogere niveaus van waargenomen discriminatie en dit geldt voor alle leeftijdsgroepen (en bevolkingsgroepen). Dergelijke argumenten gelden ook voor sociale cohesie, vertrouwen in de gemeente, de kwaliteit van interetnische contacten en woonomstandigheden. Ten slotte is onderwijs het meest 'verspreide' gegevenspunt, aangezien verschillende leeftijdsgroepen en geslachten verschillende uitkomsten vertonen. Alleen vrouwen tussen 18-35 jaar en mannen boven de 35 jaar vertonen meer discriminatie binnen een hoger opleidingsniveau, wat de integratieparadox bevestigt.

Om discriminatiegronden in beeld te brengen hebben we ook Omnibus-gegevens geanalyseerd. Als we kijken naar Turkse en Marokkaanse Rotterdamers, zegt 24% dat ze zich in de afgelopen jaren gediscrimineerd voelden vanwege hun religie, vergeleken met slechts 2% van de gemiddelde Rotterdamse bevolking. Moslimdiscriminatie is niet een nieuw fenomeen. Toch blijft het, ook in vergelijking met andere vormen van discriminatie zoals antisemitisme en seksisme, vaak onderbelicht (Butter 2024). Aandacht voor moslimhaat in zowel politiek als media is echter aan het toenemen, mede door incidenten. In Rotterdam zowel als daarbuiten speelt ook de Stichting Platform Islamitische Organisaties Rijnmond (SPIOR) een belangrijke rol in het consequent aandacht vragen voor moslimdiscriminatie. In het coalitieakkoord en in de nota Samenleven in Een Stad wordt moslimdiscriminatie dan ook erkend.

[NAAR EEN BELEIDSAGENDA]

Het tegengaan van moslimdiscriminatie is onderdeel van algemeen antidiscriminatiebeleid. Zo is het ook geformuleerd in het Rotterdamse beleid in ‘Samenleven in Een Stad.’ Er is geen afzonderlijk beleid tegen moslimdiscriminatie. Dit sluit aan bij de noodzaak om moslimdiscriminatie ook dwars door verschillende sectoren en beleidsterreinen aan te pakken. Het vraagstuk is niet los te zien en moet vooral een integraal aandachtspunt zijn binnen beleid ten aanzien van bijvoorbeeld huisvesting, arbeidsmarkt, onderwijs en de publieke ruimte. Net als bij gender discriminatie gaat het om een breed vraagstuk dat vrijwel overal speelt en dus ook vrijwel overal aandacht behoeft. Daarbij sluit deze benadering goed aan bij wat de literatuur zegt over hoe complexe beleidsproblemen het best benaderd kunnen worden (Scholten 2020).

Er is echter wel een aantal aandachtspunten om een dergelijke algemene benadering tot een succes te maken. Een aandachtspunt is of voldoende urgentie wordt gevoeld binnen de diverse beleidsgebieden. Onze verkennende probleemanalyse laat zien dat moslimdiscriminatie een van de allerbelangrijkste vormen van discriminatie is, maar dat dit nog niet overeenkomt met de mate van aandacht die het krijgt in publiek en politiek debat. Wel wordt moslimdiscriminatie in de beleidsnota's en het Rotterdamse coalitieakkoord expliciet benoemd. Het is van belang dat er een goede beleidscoördinatie op het discriminatiebeleid zit om te borgen dat ook moslimdiscriminatie voldoende aandacht krijgt in alle relevante beleidsterreinen, net als bijvoorbeeld gender discriminatie.

Een ander aandachtspunt, dat ook verband houdt met het vorige, is de mate waarin “ER” een helder beeld is van moslimdiscriminatie. De registratie van discriminatiemeldingen is nog niet toegespitst op de ernst van moslimdiscriminatie. Over het algemeen blijkt ook maar een heel klein aandeel van de slachtoffers van discriminatie daarvan daadwerkelijk melding te doen bij een antidiscriminatievoorziening of bij de politie (Andriessen 2020). Terwijl de antidiscriminatievoorzieningen als RADAR-Discriminatie.nl daarbij wel expliciet registreren op moslimdiscriminatie, geldt dit niet (meer) voor de politie. Er bestaat dus een kloof tussen de meldingsstructuur en de landelijk bekende cijfers over ervaringen met discriminatie. Ook moet nader onderzoek aantonen waarom de meldingsbereidheid over het algemeen zo laag is, en in hoeverre dit lager of juist hoger is voor moslims. Op basis van cijfers over vertrouwen in de overheid (Rotterdam inclusivity project report 2024), kan een verwachting opgesteld worden dat de meldingsbereidheid bij moslims nog lager is dan het gemiddelde in de stad.

Een helder beeld van moslimdiscriminatie hangt echter niet alleen af van cijfers, maar ook van het luisteren naar geluiden uit de samenleving van direct betrokkenen. Hiertoe is het belangrijk om een infrastructuur met betrokken te groepen, vergelijkbaar als bijvoorbeeld in de aanpak van antisemitisme waarbij intensief met doelgroeporganisaties wordt samengewerkt. In het Rotterdamse netwerk spelen RADAR-Discriminatie.nl maar ook SPIOR hierin een belangrijke rol.

[AANBEVELINGEN EN NADER ONDERZOEK IN 2025]

Deze verkennende policy brief dient als startpunt voor een nader kwalitatief onderzoek in het kader van het Rotterdam Inclusivity Project. Dit onderzoek zal gedurende 2025 worden uitgevoerd en zal in december 2025 worden opgeleverd. Bij dit onderzoek zal de Erasmus Universiteit Rotterdam samen optreden met RADAR-Discriminatie.nl en SPIOR. Het zal voortbouwen op kwantitatief onderzoek in het kader van www.discriminatiewijzer.nl, en vooral op kwalitatieve wijze in gesprek gaan met betrokken groepen en met beleidsactoren in de stad Rotterdam. Ook zal een vergelijking gemaakt worden met diverse andere steden, om zo beleidslessen te trekken en te delen.

Toch kan nu al een aantal aanbevelingen gemaakt worden, dat in het verdere onderzoek nader uitgewerkt zal worden:

- Maak moslimdiscriminatie bespreekbaar. Gezien de significante omvang van moslimdiscriminatie zoals die uit beschikbare cijfers spreekt, is het van belang moslimdiscriminatie te blijven agenderen, en bewustzijn verder te bevorderen. Daarbij moet moslimdiscriminatie ook waar mogelijk expliciet worden benoemd.
- Verbeteren van de systematiek voor registratie van moslimdiscriminatie, zowel via ADV's als de politie. Daarbij kan gekeken worden naar registratie van andere discriminatiegronden, en naar ervaringen in andere steden. In het kwalitatieve onderzoek naar moslimdiscriminatie dat in 2025 zal worden uitgevoerd, zal gezocht worden naar 'best practices' uit andere steden zoals Utrecht en Amsterdam.
- Maak gebruik van de kracht van het bestaande netwerk in de stad. Verbeteren van het sociale netwerk in de stad om zich te krijgen op patronen van en consequenties van moslimdiscriminatie. Het kwalitatief beeld krijgen op niet alleen het voorkomen maar ook de oorzaken van moslimdiscriminatie vergt vaak een gemeenschapsbenadering, waarbij gebruik kan worden gemaakt van methoden van cocreatie en co-ontwerp om tot een innovatieve benadering te komen.

[LITERATUUR]

Butter, E. (2024). Factsheet moslimhaat en moslimdiscriminatie.

Online geraadpleegd:

<https://ewoudbutter.nl/2024/11/06/factsheet-moslimhaat-en-moslimdiscriminatie-3/>

Butter, E., R. van Oordt & I. Van der Valk, Vierde Monitor Moslimdiscriminatie. Amsterdam. .

Andriessen, I., Justin Hoegen Dijkhof, Ab van der Torre, Esther van den Berg, Ine Pulles, Jurjen Iedema en Marian de Voogd-Hamelink (a.o.) (2020),
Ervaren discriminatie in Nederland II, Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Butter, E., R. van Oordt & I. Van der Valk, Vierde Monitor Moslimdiscriminatie.
(Amsterdam: 2021).

Discriminatie.nl (2024). Monitor discriminatie 2023: Regio Rotterdam.

Discriminatie.nl, <https://discriminatie.nl/rapportages/>

FRA, European Union Agency for Fundamental Rights (2024). Being Muslim in the EU – experiences of Muslims. FRA.

Irfan A. (2021). Debating hatred: Islamophobia or anti-Muslim hate? Media Diversity Institute

Lucassen, J. en L. Lucassen (2020). Vijf eeuwen migratie. Een verhaal van winnaars en verliezers. AtlasContact.

Malik N. (2019) Forbes “Instead of Islamophobia, we should focus on defining anti-Muslim hatred”. Retrieved from: <https://www.forbes.com/sites/nikitamalik/2019/05/20/instead-of-islamophobia-we-should-focus-on-defining-anti-muslim-hatred/?sh=5f12b0ee69e5>

Movisie en Art. 1 (2024). Discriminatiecijfers in 2023. Een rapport over registraties van discriminatie incidenten door de politie, en meldingen bij antidiscriminatievoorzieningen en andere organisaties in Nederland.

[discriminatiewijzer.nl]
{ Rotterdam Inclusivity Project } (2025)